

73 χρόνια από το Ολοκαύτωμα του Χορτιάτη

Το χρονικό της καταστροφής – 2 Σεπτεμβρίου 1944

■ ΤΟΥ Μπάμπη Νανακούδη

73 χρόνια πριν... «Τράνταζε σαν από σεισμό συθέμελα ο Χορτιάτης, και ακόντιζε μηνύματα με κόκκινη βαφή», γράφει στο ποίημά του «Θεσσαλονίκη II» ο Νίκος Καββαδίας. Στις 2 Σεπτεμβρίου του 1944 η δρεπανοφόρος Άττροπος μοίρα επέλεξε τον Χορτιάτη να ακοντίσει τα δικά της αιματοβαμμένα μηνύματα. Να θερίσει 149 μίσχους, να κόψει με μια απότομη κίνηση τα χρώματα της ίριδας που ρίζωναν στους πρόποδες του Χορτιάτη και να αφήσει μόνο μαύρο και κόκκινο, καπνό και αίμα. Στις 2 Σεπτεμβρίου του 1944 ο Χορτιάτης πλήρωσε βαρύ τίμημα για την αντιστασιακή του δράση. Πλήρωσε με 149 αθώες ζωές και τη σχεδόν εκβάθρων καταστροφή του, διότι δεν έσκυψε το κεφάλι στον καταχικό ζυγό, δεν έπλευσε στα δύσκολα χρόνια κόστα-κόστα, ούτε έμεινε στα ρηγά, μα έστρεψε το ακρόπρωρό του στα ανοικτά, μπήκε στις τρικυμίες με υψωμένη την αντιστασιακή παντιέρα. Ο θάνατος ενός γερμανικού στρατιώτη-χημικού σε μια τυχαία ένοπλη συμπλοκή στο Ρωμαϊκό Υδραγωγείο (Καμάρα), μεταξύ ανταρτών του ΕΛΑΣ που είχαν στήσει ενέδρα για άλλο λόγο και Γερμανών που συνόδευαν προπορευόμενο (κατά μια ώρα περίπου...) όχημα της εταιρείας Υδρευσης και μετέβαιναν στις πηγές της Αγίας Παρασκευής για να τις απολυμάνουν, επίπευσε την προαποφασισμένη και καλά οργανωμένη απόφαση των Γερμανών και των Συμπερταίων Ταγματασφαλιτών να αφανίσουν τον Χορτιάτη και τους κατοίκους του.

Προμελετημένο σχέδιο

Λίγες ώρες αργότερα από το πρωινό επεισόδιο, οι γερμανικές δυνάμεις συνεπικουρούμενες από ορδές ταγματασφαλιτών του Σούμπερτ, θα φτάσουν στον Χορτιάτη με 32 οχήματα, έτοιμες να εφαρμόσουν το προμελετημένο τους σχέδιο. Ξεσπούν σε πράξεις παράφορης βίας, σκοτώνουν βρέφη, βιάζουν, εκτελούν εν ψυχρώ, καίνε και λεηλατούν. Συγκεντρώνουν όσους δεν έχουν εγκαταλείψει το χωριό στον φούρνο του Γκουραμάνη και το σπίτι του Νταμπούδη, μετατρέποντας τους δύο χώρους σε κρεματόρια. «...Ήταν τόσο φρικιαστικά όσα έγιναν, που και σήμερα εξακολουθώ να τα βλέπω στον ύπνο μου ολοζώντανα... Είχαμε τρελαθεί. Άρπαζαν τα μωρά και σπούσαν τα κεφαλάκια τους στους



τοίχους του φούρνου (Γκουραμάνη) που μας κλείσαν και τα μυαλουδάκια τους χυμένα επάνω μας. Ήταν φρίκη... Ύστερα όπως καθόμασταν βουβοί μέσα στον φούρνο, ρίχνουν μια φορά με το πολυβόλο, γαζώνουν μερικούς και στη συνέχεια ρίχνουν επάνω μας ξερά χόρτα και βάζουν φωτιά, κλείνοντας κάθε διέξοδο διαφυγής. Μας έπνιξαν οι καπνοί. Κι εκείνοι έξω τραγουδούσαν και γελούσαν και ακόμα τα χαχανητά τους κουδουνίζουν στ' αυτιά μου. Κι ακόμα σκέφτομαι, τι άνθρωποι ήταν αυτοί, μάνες τους γέννησαν άραγε ή φίδια;...». Απόσπασμα από τη συγκλονιστική μαρτυρία της 12χρονης τότε Βασιλικής Γκουραμάνη. Ο απολογισμός θα είναι τραγικός: 149 άτομα θα καούν ζωντανά ή θα εκτελεστούν, από τα οποία τα 51 κάτω των 18 ετών. Ανάμεσά τους ένα βρέφος 2 μηνών, ο Αλέξανδρος Σαρβάνης. Τα μονοχρονίτικα Ανθούλα Τράϊκου και Θανάσης Αγγελινούδης. Τα δίχρονίτικα Χριστίνα Ευγενούδη, Γιώργος Κουπαράνης, Χριστόδουλος Λασκαρίδης και Βαγγελίτσα Σκαράγκα. Τα τριχρονίτικα Ειρήνη Γκουραμάνη και τα δίδυμα αδέρφια Ελισάβετ και Ζαχαρίας Μπουζούδης. Ο Χορτιάτης θα ζήσει ένα Ολοκαύτωμα, θα γραφεί για πάντα στις σελίδες της ιστορίας ως ένας μαρτυρικός τόπος, που μπορεί να γνώρισε τη φρίκη, την καταστροφή και το θάνατο, αλλά δεν υπέκυψε. Θα γίνει ένα διαχρονικό σύμβολο αντίστασης, αγώνα για ελευθερία και ανεξαρτησία, ιδεών και ιδανικών. 73 χρόνια μετά και ο νεοναζισμός-ακροδεξιά στη χώρα μας και στην Ευρώπη αυξάνει ανησυχητικά. Αλίμονο και στον Χορτιάτη, όπου δεκάδες

συνδημότες μας, χωρίς μνήμη, χωρίς σκέψη, στηρίζουν τους θαυμαστές και τους ιδεολογικούς απογόνους των ναζιστών και ταγματασφαλιτών, που στις 2/9/1944 σκόρπισαν τη φρίκη, τον θάνατο, την καταστροφή. Θλίψη, ντροπή και οργή συνάμα τα συναισθήματά μας. 73 χρόνια μετά... «...Τι υπόσχεσή θα δώσουμε στους νεκρούς μας; Ότι θα κάνουμε τον κόσμο καλύτερο, χω-

ρίς πολέμους και Ολοκαυτώματα; Δυστυχώς δεν είναι στο χέρι μας. Ούτε φαίνεται δυνατό κάτι τέτοιο στο ορατό μέλλον. Το μόνο που μπορούμε να υποσχεθούμε από αυτόν εδώ τον μαρτυρικό τόπο είναι να διατηρήσουμε την ανθρωπιά μας. Να καταγγείλουμε τη βαρβαρότητα και να καλλιεργούμε με πάθος τα στοιχεία εκείνα που κάνουν τον άνθρωπο πραγματικό άνθρωπο και

τον απομακρύνουν από την κατάσταση του ζώου...». Λόγια-σκέψεις του αείμνηστου Γιάννη Μανωλεδάκη.

Κέντρο Μνήμης της ναζιστικής θηριωδίας

Να λοιπόν γιατί είναι απόλυτα αναγκαίο και πάντα επίκαιρο το αίτημά μας να γίνει ο Χορτιάτης το Κέντρο Μνήμης της Ναζιστικής θηριωδίας στη Βόρεια Ελλάδα. Να γίνει διαχρονικό σύμβολο για την ανάδειξη της ανθρώπινης ζωής σαν υπέρτατη αξία, σε αντιδιαστολή με τις ιδεολογίες που την υποτιμούν εν ονόματι «ιερών» και «μεγάλων» σκοπών. Να γίνει χώρος-ύμνος για τη δίψα του ανθρώπου για ζωή και δημιουργικότητα, με μόνιμες εκδηλώσεις και δράσεις που θα υπηρετούν τούτους τους στόχους. Γιατί ο αγώνας της Μνήμης ενάντια στη Λήθη είναι χρέος, είναι καθήκον μας.

Η «κουτσουρεμένη» μνήμη συνεχίζεται...

Εβδομήντα τρία χρόνια απ' το Ολοκαύτωμα του Χορτιάτη και πενήντα τέσσερα χρόνια απ' την ανέγερση του Μνημείου και όμως εξακολουθεί να αναγράφεται σ' αυτό η μισή αλήθεια. «Εκάψαν ζώντες υπό των Γερμανών Ναζί στις 2.9.1944». Καμία αναφορά στους Συμπερταίους Ταγματασφαλίτες, που εκείνη την αποφράδα μέρα έκαναν όλη τη βρώμικη δουλειά. Αποκεφάλισαν νήπια, βίασαν, «έψησαν» γυναικόπαιδα, πλατασκόλησαν τα σπίτια και τα έκαψαν. Όλα βέβαια με την καθοδήγηση των Γερμανών ναζί. Και όμως, η αλήθεια αυτή δεν αναγράφεται στο Μνημείο Ολοκαυτώματος. Χρόνια τώρα το επισημαίνουμε, αλλά η δημοτική μας αρχή αρνείται πεισματικά να αποκαταστήσει την πλήρη αλήθεια. Και ύστερα απορούμε γιατί η Χρυσή Αυγή, το νεοναζιστικό αυτό μόρφωμα, που τόσο θαυμάζει και τους «ψητάδες» του Χορτιάτη και όχι μόνον («Τιμή και δόξα στους Χίτες και Ταγματασφαλίτες...»), έχει μεγάλα εκλογικά ποσοστά στον Ιστορικό και Μαρτυρικό Χορτιάτη, αλλά και σε άλλους μαρτυρικούς τόπους. Επιτέλους, κ. Καϊτεζίδη -Δήμαρχε Πυλαίας Χορτιάτη- μην συνεχίζετε το «κουτσούρεμα» της Μνήμης. Η αλήθεια είναι ότι: «Εκάψαν ζώντες υπό των Γερμανών Ναζί και των Ελλήνων συνεργατών τους στις 2.9.1944».



Εβδομήντα τρία χρόνια απ' το Ολοκαύτωμα του Χορτιάτη και πενήντα τέσσερα χρόνια απ' την ανέγερση του Μνημείου και όμως εξακολουθεί να αναγράφεται σ' αυτό η μισή αλήθεια. «Εκάψαν ζώντες υπό των Γερμανών Ναζί στις 2.9.1944». Καμία αναφορά στους Συμπερταίους Ταγματασφαλίτες, που εκείνη την αποφράδα μέρα έκαναν όλη τη βρώμικη δουλειά. Και ύστερα απορούμε γιατί η Χρυσή Αυγή, το νεοναζιστικό αυτό μόρφωμα, που τόσο θαυμάζει και τους «ψητάδες» του Χορτιάτη και όχι μόνον («Τιμή και δόξα στους Χίτες και Ταγματασφαλίτες...»), έχει μεγάλα εκλογικά ποσοστά στον Ιστορικό και Μαρτυρικό Χορτιάτη, αλλά και σε άλλους μαρτυρικούς τόπους